

Regeringens skrivelse

2007/08:39

Handlingsplan för att bekämpa mäns våld mot kvinnor, hedersrelaterat våld och förtryck samt våld i samkönade relationer

Skr.
2007/08:39

Regeringen överlämnar denna skrivelse till riksdagen.

Stockholm den 15 november 2007

Fredrik Reinfeldt

Nyamko Sabuni
(Integrations- och jämställdhetsdepartementet)

Skrivelsens huvudsakliga innehåll

I skrivelsen redogör regeringen för sin syn på hur mäns våld mot kvinnor, hedersrelaterat våld och förtryck samt våld i samkönade relationer ska bekämpas. Regeringen redovisar huvuddragen i arbetet för att bekämpa detta våld under mandatperioden. Handlingsplanen omfattar en mängd åtgärder, inom olika politikområden, som kommer att utvecklas och preciseras efter hand. Regeringen avser att återkomma till riksdagen med en redovisning av hur arbetet har bedrivits.

1	Inledning.....	5
1.1	Insatsområden	6
1.1.1	Ökat skydd och stöd till våldsutsatta.....	6
1.1.2	Stärkt förebyggande arbete.....	7
1.1.3	Stärkt kvalitet och effektivitet i rättsväsendet ...	7
1.1.4	Utveckling av insatser riktade till våldsutövare	7
1.1.5	Ökad samverkan.....	8
1.1.6	Ökade kunskaper.....	8
2	Utgångspunkter.....	8
3	Problembeskrivning.....	9
3.1	Mäns våld mot kvinnor	9
3.1.1	Statistik om mäns våld mot kvinnor.....	10
3.1.2	Kostnader för våldet.....	12
3.2	Hedersrelaterat våld och förtryck.....	12
3.3	Våld i samkönade relationer.....	13
3.4	Särskilt utsatta grupper.....	14
4	Insatser under mandatperioden	15
4.1	Ökat skydd och stöd till våldsutsatta.....	16
4.1.1	Skärpning av socialtjänstlagen	16
4.1.2	Utvecklingsmedel till kommunerna i syfte att förstärka kvinnojourverksamheten	16
4.1.3	Förbättrat kunskapsstöd till socialtjänsten	16
4.1.4	Förstärkt tillsyn av socialtjänsten	17
4.1.5	Kvalitetssäkrade bedömningsinstrument för socialtjänstens insatser	17
4.1.6	Utveckling av socialtjänstens arbete med riskbedömningar i utredningar om vårdnad, boende och umgänge.....	18
4.1.7	Utvärdering och utveckling av socialtjänstens arbete med våldsutsatta kvinnor och barn som bevittnat våld.....	18
4.1.8	Rättigheter för barn som bevittnat våld.....	19
4.1.9	Utvärdering och utveckling av ideella kvinnojourers arbete med våldsutsatta kvinnor	19
4.1.10	Utvidgning av uppdrag att utveckla program för omhändertagande av sexualbrottsoffer	19
4.1.11	Uppdrag till länsstyrelserna om insatser mot hedersrelaterat våld och förtryck.....	20
4.1.12	Utbildning för personal som ger stöd och service till personer med funktionshinder	20
4.1.13	Stöd till handikapporganisationernas arbete....	21
4.1.14	Stärka kunskapen inom missbruks- och beroendevården om kvinnors våldsutsatthet ...	21
4.1.15	Ökat stöd till bl.a. kvinno- och brottsofferjourer	21
4.1.16	Riktade medel till utveckling av verksamheter som arbetar med våld i samkönade relationer ..	22

4.1.17	Förstärkt skydd för personer som utsätts för hot eller förföljelse	22
4.1.18	Utredning om rätten till partsinsyn och skydd av adressuppgifter m.m. i rättsprocessen	22
4.1.19	Stärkt säkerhet i domstolarna.....	23
4.1.20	Bättre information till brottsoffer	23
4.1.21	Utredning om vistelsebegreppet	24
4.1.22	Utredning om en översyn av socialtjänstlagen och lagen om vård av unga	24
4.2	Stärkt förebyggande arbete.....	24
4.2.1	Metoder för att upptäcka förekomst av våldutsatthet	24
4.2.2	Virtuell ungdomsmottagning.....	25
4.2.3	Fortbildning om hedersrelaterat våld och förtryck	25
4.2.4	Fortsatt kunskapsutveckling för tjejjourer	25
4.2.5	Nya prioriterade områden för Allmänna arvsfonden	26
4.2.6	Förbättrad trygghet för kvinnor i stads- och tätortsmiljöer.....	26
4.3	Stärkt kvalitet och effektivitet i rättsväsendet	27
4.3.1	Intensifierat arbete inom polisen avseende bl.a. mäns våld mot kvinnor	27
4.3.2	Ökad kompetens hos polisen att förebygga och utreda mäns våld mot kvinnor och barn... ..	27
4.3.3	Ökad kompetens hos polisen att ge brottsoffer relevant information	28
4.3.4	Ökad kompetens hos polisen att förebygga, upptäcka och utreda hedersrelaterad brottslighet	28
4.3.5	Ökad kompetens inom Åklagarmyndigheten i brottsofferfrågor	28
4.3.6	Förbättrat bemötande i domstolarna	29
4.3.7	Utbildningsprogram för förbättrat bemötande av sexualbrottsoffer	29
4.3.8	Utvärdering av fridskränkingsbestämmelserna	29
4.3.9	Utvärdering av sexualbrottslagstiftningen	30
4.3.10	Skärpt syn på allvarliga våldsbrott	30
4.3.11	Barn- och tvångsäktenskap	30
4.3.12	Förlängd preskriptionstid för könsstympning. ..	31
4.3.13	Förbättrade lagregler om bodelning.....	31
4.3.14	Uppföljning av förändrad ordning gällande rättsintyg.....	31
4.4	Utveckling av insatser riktade till våldsutövare.....	32
4.4.1	Utvärdering av metoder och arbetssätt i socialtjänstens arbete med våldsutövande män.....	32
4.4.2	Utveckling av socialtjänstens arbete med våldsutövande män	32
4.4.3	Satsning på verksamheter inom kriminalvården riktade till våldsamma män.....	33

4.4.4	Förbättrade förutsättningar för Kriminalvårdens programverksamheter.....	33
4.5	Ökad samverkan.....	34
4.5.1	Stöd till samordning av insatser i länen.....	34
4.5.2	Stöd till lokal samverkan för kvinnofrid	34
4.5.3	Utveckling av den fysiska miljön för att utreda våld mot kvinnor	34
4.5.4	Informations- och kunskapsspridning om frågor rörande hedersrelaterat våld och förtryck samt våld i samkönade relationer	35
4.6	Ökade kunskaper.....	35
4.6.1	Inrättande av ett forskningsprogram.....	35
4.6.2	Kartläggning av hedersrelaterat våld och förtryck.....	36
4.6.3	Kartläggning av arrangerade äktenskap	36
4.6.4	Utbildningsuppdrag till Ungdomsstyrelsen.....	37
4.6.5	Utredningar avseende kvinnor som avlidit med anledning av brott i nära relationer.....	37
Bilaga 1 Organisationer och myndigheter som deltagit i hearing		38
Utdrag ur protokoll vid regeringssammanträde den 15 november 2007.		40

1 Inledning

Sverige är på många sätt ett föregångsland när det gäller utvecklingen på jämställdhetsområdet, inte minst när det gäller synen på mäns våld mot kvinnor. Situationen är trots detta alltjämt allvarlig. Det råder bred politisk enighet om att mäns våld mot kvinnor är ett högt prioriterat område, men det har länge saknats en sammanhållen strategi för att ta itu med problemen. Mäns våld mot kvinnor är ett omfattande problem som berör hela samhället, såväl kvinnor som män. Ytterst är det en fråga om jämställdhet och kvinnors fulla åtnjutande av mänskliga rättigheter som gäller för alla. Sveriges åtaganden inom ramen för FN:s och Europarådets arbete är därför en viktig utgångspunkt för regeringens insatser.

Mäns våld mot kvinnor är oacceptabelt. Motsvarande gäller hedersrelaterat våld och förtryck samt våld i samkönade relationer. Regeringens strävan är att detta våld ska upphöra. Kvinnor och män, flickor och pojkar ska ha samma rätt och möjlighet till kroppslig integritet. Alla människor ska kunna leva i frihet från rädsla att utsättas för våld och övergrepp. För att nå det målet måste förebyggande och andra åtgärder som riktar sig mot både potentiella och konstaterade förövare stärkas och utvecklas. Hedersrelaterat våld och förtryck omfattas av handlingsplanen. Det skiljer sig från övriga våldformer genom dess kollektiva karaktär, vilket innebär att det kan finnas fler förövare av båda könen och att offren kan vara både kvinnor och män samt flickor och pojkar.

Denna handlingsplan omfattar även våld mot HBT-personer (homo- och bisexuella samt transpersoner) som utsatts för våld av sin partner. Alla ska ha tillgång till likvärdigt skydd, stöd och hjälp utifrån sin utsatthet, oavsett sexuell läggning.

Insatserna för att bekämpa mäns våld mot kvinnor måste göras utifrån ett rättsligt, socialt, ekonomiskt och hälsorelaterat perspektiv, samt inte minst ur ett jämställdhetsperspektiv. I de fall barn är offer för brott eller på annat sätt berörs av våldet måste särskild hänsyn tas till deras behov, rättigheter och förutsättningar.

Alla insatser i kampen mot mäns våld mot kvinnor måste utgå från de utsattas behov. Det är statens och kommunernas ansvar att tillgodose de våldsutsattas behov av stöd och skydd. Frivilligorganisationernas verksamhet är ett ovärderligt komplement till de offentliga verksamheterna. Ett ökat samarbete mellan de olika aktörerna är nödvändigt för att arbetet mot denna typ av våld ska bli kraftfullt och effektivt.

Flera myndigheter har redan i dag uppgifter som syftar till att bekämpa detta våld. Det är emellertid regeringens bedömning att ytterligare tidsbegränsade insatser behöver genomföras de närmaste åren. Det handlar i många delar om åtgärder som syftar till att höja medvetenhet och kompetens. Regeringen bedömer att de insatser som presenteras i handlingsplanen leder till en varaktigt höjd ambitionsnivå i kampen mot våldet.

Handlingsplanen innehåller många förslag som berör flera myndigheter samt kommuner, landsting och frivilligorganisationer. I arbetet med att ta fram handlingsplanen har värdefulla synpunkter inkommit från myndigheter, organisationer och enskilda.

Handlingsplanen innehåller en rad insatser varav flera redan är beslutade. Övriga åtgärder kommer att genomföras av regeringen under mandatperioden.

1.1 Insatsområden

Mäns våld mot kvinnor, hedersrelaterat våld och förtryck samt våld i samkönade relationer är oacceptabelt och måste upphöra.

Syftet med handlingsplanen är att i ett sammanhang presentera regeringens arbete för att bekämpa mäns våld mot kvinnor, hedersrelaterat våld och förtryck samt våld i samkönade relationer, och att beskriva hur arbetet ska bedrivas under mandatperioden. Handlingsplanen omfattar sex insatsområden som är viktiga var för sig men som också kompletterar och stärker varandra.

Insatsområdena är:

- ökat skydd och stöd till våldsutsatta,
- stärkt förebyggande arbete,
- stärkt kvalitet och effektivitet i rättsväsendet,
- utveckling av insatser riktade till våldsutövare,
- ökad samverkan,
- ökade kunskaper.

1.1.1 Ökat skydd och stöd till våldsutsatta

Alla människor har rätt att leva i trygghet och säkerhet. Den som utsätts för hot och våld ska ha rätt till skydd och stöd. Det skydd och stöd som erbjuds ska vara av god kvalitet, individuellt anpassat och tillgängligt för den som är i behov av det. Våldsutsatta människor ska få samhällets stöd att leva ett normalt liv i frihet. Samhällets insatser ska syfta till att hindra våldsvärkare från att begå brott och därmed också hota andra människors trygghet. Frihetsinskränkningar ska riktas mot den som utövar våld, medan den våldsutsattas frihet ska värnas.

Alla brottsoffer ska bemötas på ett professionellt sätt, oavsett vilka de är eller var i landet de bor. Kommunerna har enligt lag ett ansvar för att brottsoffer får den hjälp och det stöd som de behöver. Kommunerna ska särskilt beakta att kvinnor som är eller har varit utsatta för våld eller andra övergrepp av närstående kan vara i behov av stöd och hjälp för att förändra sin situation. Även barn som bevittnat våld eller andra övergrepp av eller mot närstående vuxna är offer för brott och kan vara i behov av stöd och hjälp. Det är viktigt att ta hänsyn till att barns behov kan se annorlunda ut än vuxnas.

Det är helt grundläggande att människor som utsätts för brott vågar polisanmäla och fullfölja sin anmälan. För att en person som utsätts för brott ska kunna känna sig trygg och säker krävs kontinuerlig information om vad som händer i brottsutredningen och om vilket stöd som är möjligt att få under rättsprocessen. Samhället måste ge tillräckligt skydd såväl under en pågående rättsprocess som efter det att processen avslutats.

Ett aktivt och verkningfullt förebyggande arbete handlar både om att motverka att våld utövas och att avbryta våld som pågår. Ett brett förebyggande arbete riktar sig till både kvinnor och män, även till dem som inte själva är direkt berörda i sin vardag. Insatser riktade till både potentiella och konstaterade förövare är en central och viktig del i det förebyggande arbetet. Barn och unga är också viktiga målgrupper i det förebyggande arbetet. Därför är det angeläget med tidiga insatser i skolan och i andra sammanhang där barn och ungdomar befinner sig.

Rättsväsendets myndigheter, hälso- och sjukvården, skolan och socialtjänsten har alla en viktig roll i det förebyggande arbetet genom sina nära kontakter med människor i deras vardag. Genom ett professionellt bemötande, rutiner och dokumentation, samt kunskap om mäns våld mot kvinnor, hedersrelaterat våld och förtryck samt våld i samkönade relationer, ökar förutsättningarna för att en våldsutsatt person eller en person som lever under hot om våld får rätt hjälp. Polisen ska vara tillgänglig för att kunna rycka ut och göra snabba insatser när brott begås.

Genom att beakta brottsförebyggande aspekter, särskilt beträffande kvinnors utsatthet, vid samhällsplanering och byggande kan risken för att utsättas för brott i utomhusmiljön minska.

1.1.3 Stärkt kvalitet och effektivitet i rättsväsendet

Bekämpandet av mäns våld mot kvinnor, hedersrelaterat våld och förtryck samt våld i samkönade relationer, är en uppgift och utmaning för rättsväsendet. Rättskedjan – särskilt polis och åklagare – ska fungera effektivt så att brott som begås utreds och lagförs skyndsamt.

Straffen för våldsbrott ska vara rimliga och proportionerliga. Samhällets reaktion måste på ett tydligt sätt markera allvaret i den kränkning som sådan brottslighet innebär för offren.

Lagstiftning kring äktenskap, registrerat partnerskap, skilsmässa och bodelning ska vara utformad på ett sådant sätt att en våldsutsatt persons rättigheter garanteras. Det gäller även regler om vårdnad och umgänge. Alla som bor i Sverige ska skyddas av lagen. Människors rättigheter får inte inskränkas med hänvisning till religion eller tradition.

Våldsutsatta personer ska kunna känna sig trygga i sina kontakter med rättsväsendet. Då barn kommer i kontakt med rättsväsendet måste särskild hänsyn tas till deras speciella behov och förutsättningar.

Det är därför angeläget att det finns kunskaper om dessa frågor inom hela rättskedjan. Det är också viktigt att de som anmäler brott får ett professionellt bemötande av samtliga aktörer i rättsväsendet.

1.1.4 Utveckling av insatser riktade till våldsutövare

Inom kriminalvården måste det finnas programverksamhet att erbjuda våldsutövare. Det ska gälla inom kriminalvårdens alla verksamheter. Även utanför kriminalvården är det angeläget att sådan programverksamhet utvecklas. Insatserna som är riktade till män som utövar våld ska

1.1.5 Ökad samverkan

Många aktörer, både offentliga och ideella, kommer i kontakt med våldsutsatta människor. Ett ökat samarbete inom och mellan myndigheter och andra aktörer som kommer i kontakt med våldsutsatta och förövare är av avgörande betydelse för att utsatta personer ska få den hjälp de behöver.

Samarbetet ska ske med kunskap om och respekt för varje myndighets uppdrag och kompetens. Regelverk, rutiner och myndigheters sätt att arbeta får inte utan goda skäl hindra ett fördjupat samarbete.

1.1.6 Ökade kunskaper

Ökade kunskaper är avgörande för alla insatser som görs för att bekämpa mäns våld mot kvinnor, hedersrelaterat våld och förtryck samt våld i samkönade relationer. Genom bl.a. forskning ska kunskaperna på området öka och fördjupas och genom utbildning ska kompetensen hos myndigheter och ideella organisationer som kommer i kontakt med våldsutsatta och förövare utvecklas. Det är även viktigt att ta del av erfarenheter från andra länder och att samverka för att utveckla kunskap och tillämpningar. Uppföljning och utvärdering av myndigheternas verksamhet och särskilda satsningar inom området är en viktig del av kvalitetssäkring och kunskapsutveckling.

2 Utgångspunkter

Regeringen har i sitt arbete med handlingsplanen haft ambitionen att arbeta myndighetsövergripande med utgångspunkt i de utsattas perspektiv och den kunskap som finns på området.

Att slippa utsättas för våld och övergrepp är en förutsättning för att kunna åtnjuta mänskliga rättigheter. Regeringens definition av mäns våld mot kvinnor grundas på FN:s deklaration om avskaffande av våld mot kvinnor som antogs av FN:s generalförsamling 1993. I deklarationens första artikel definieras våld mot kvinnor enligt följande ”Varje könsrelaterad våldshandling som resulterar i fysisk, sexuell eller psykisk skada eller lidande för kvinnor, samt hot om sådana handlingar, tvång eller godtyckligt frihetsberövande, vare sig det sker i det offentliga eller privata livet.” Detta innebär att våldet omfattar fysiskt, sexuellt och psykiskt våld i hemmet och i samhället.

Det hedersrelaterade våldet och förtrycket har flera beröringspunkter med mäns våld mot kvinnor. I enlighet med deklarationen kan våld och förtryck som skadar kvinnor aldrig accepteras med hänvisning till religion, seder och traditioner.

Våld förekommer också i relationer mellan personer av samma kön. Problemen med våld i samkönade relationer har många likheter med

mäns våld mot kvinnor, men har fram till nu ofta osynliggjorts. Regeringen har beslutat att våld i samkönade relationer ska inkluderas i handlingsplanen för att fokus ska riktas mot de utsattas behov och inte mot deras sexuella läggning eller val av kärlekspartner.

I vissa länder accepteras våld mot kvinnor av staten. Det kan t.ex. gälla hedersrelaterat våld som inte utreds och lagförs. Enligt deklARATIONEN om avskaffande av våld mot kvinnor omfattas även sådant våld i definitionen av våld mot kvinnor.

Barnkonventionens artikel 19 slår fast att barn har rätt till skydd mot alla former av våld, såväl psykiskt som fysiskt. Barn som bevittnar våld av eller mot närstående vuxna är offer för brott. I de fall barn är offer för eller på annat sätt berörs av sådant våld som står i fokus i denna handlingsplan, måste särskild hänsyn tas till deras behov, rättigheter och förutsättningar.

3 Problembeskrivning

3.1 Mäns våld mot kvinnor

Mäns våld mot kvinnor är ett omfattande samhällsproblem och en allvarlig typ av brottslighet. Den största delen av mäns våld mot kvinnor begås av någon som kvinnan har eller har haft en relation till. Våldet leder till fysiskt och psykiskt lidande och påverkar ofta den våldsutsatta kvinnans hela livssituation. Att en kvinna utsätts för våld av en man hon har eller har haft en nära relation till förekommer i alla samhällsgrupper.

Det är inte acceptabelt att kvinnors liv begränsas, att deras rörelsefrihet inskränks och att deras trygghet utarmas. Trots att Sverige har kommit långt i utvecklingen för jämställdhet är kvinnors utsatthet för mäns våld fortfarande ett stort samhällsproblem.

Barn drabbas särskilt hårt av mäns våld mot kvinnor i hemmet. Enligt Rädsla Barnen finns det mellan 100 000 och 190 000 flickor och pojkar i Sverige som bevittnar och därmed upplever våld i hemmet. Socialstyrelsen framhåller att flera nordiska undersökningar om misshandlade kvinnor visar att barnen i merparten av fallen har varit närvarande vid våldstillfället.

Barn som lever med föräldrar av samma kön riskerar att bli än mer osynliggjorda än de barn som lever i heterosexuella familjer. En orsak är att våldet i homosexuella relationer inte alltid uppmärksammas p.g.a. att homosexualitet fortfarande är omgärdat av fördomar.

Insatserna för män som utövar våld har varit eftersatta både resursmässigt och kvalitativt (se Mäns våldsutövande – barns upplevelser 2006). Det behövs mer kunskap kring orsakerna till varför vissa män utövar våld och det behövs utvecklade metoder som fungerar för att få dessa män att upphöra med sitt våldsamma beteende. Att många män är påverkade när de slår gör inte att alkohol eller andra droger kan ses som en förklaring till varför män slår. Däremot kan droger vara en bidragande faktor till att män använder våld. För att nå resultat i kampen mot mäns våld mot kvinnor är det avgörande att männen involveras på ett helt annat sätt än idag. Detta måste ske på ett sådant sätt att brottsoffrens och

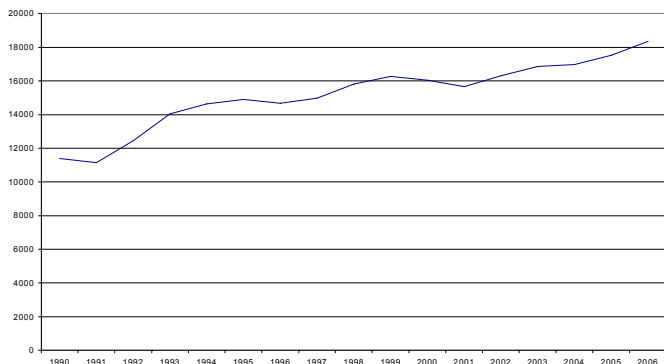
andra människors säkerhet aldrig äventyras. Alla insatser riktade till våldsutövare måste ha ett risk- och säkerhetsperspektiv avseende kvinnorna och barnen.

3.1.1 Statistik om mäns våld mot kvinnor

Kunskap om omfattningen och utvecklingen av mäns våld mot kvinnor har definitivt ökat under de senaste åren. I en nyligen publicerad undersökning (Nationella trygghetsundersökningen 2006, Brå-rapport 2007:14) framkom att 1,8 procent av kvinnor i åldern 16–79 år själva uppger att de varit utsatta för misshandel någon gång under senaste året. Omräknat till hela befolkningen i denna åldersgrupp innebär det i storleksordningen 60 000 kvinnor, varav över 70 procent beräknas ha blivit utsatta för våld av en närstående person eller en bekant. Även om förövaren i vissa fall också varit en kvinna kan det konstateras att merparten av gärningsmännen är män. Sedan början av 1990-talet har andelen kvinnor som uppger att de varit utsatta för våld eller hot ökat. År 2006 anmäldes 25 491 misshandelsbrott mot kvinnor som är 15 år och äldre.

I figuren nedan redovisas utvecklingen av antalet polisanmälda misshandelsbrott mot kvinna som är 15 år och äldre av en bekant gärningsman under åren 1990–2006.

Antal anmälda misshandelsbrott mot kvinna 15 år och äldre, bekant med gärningsmannen

Källa: Brottsförebyggande rådet

Sedan 1990 har antalet anmälda brott ökat med i genomsnitt drygt 400 anmälningar per år. Enligt Brottsförebyggande rådet har anmälningsbenägenheten troligen ökat under denna tid, men det är rimligt att anta att det faktiska våldet mot kvinnor i nära relationer har ökat under 1990-talet.

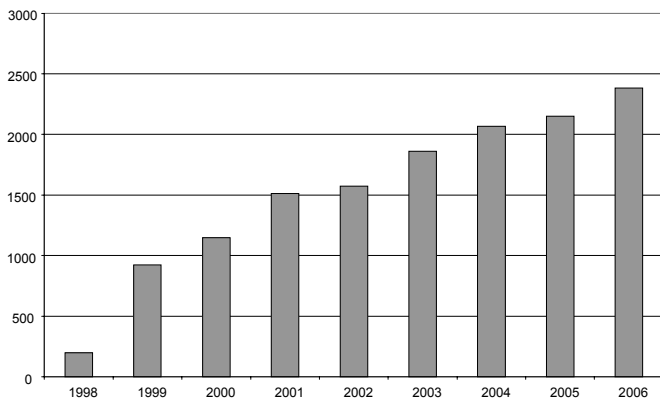
I begreppet mäns våld mot kvinnor ingår också våldtäkt och andra sexualbrott som män begår mot kvinnor. Polisanmälningar av sexualbrott har mer än fördubblats sedan 1990. År 2006 anmäldes 12 500 sexualbrott varav 4 200 brott avser våldtäkt. Antalet anmälda våldtäkter har ökat

kraftigt de senaste åren vilket delvis beror på att definitionen i lagstiftningen under 2005 har breddats till att omfatta fler handlingar.

Skr. 2007/08:39

Statistik avseende brottet grov kvinnofridskränkning ger en tydligare bild av relationen mellan offret och gärningsmannen. Brottet är sammansatt av upprepade gärningar avseende exempelvis misshandel, olaga hot och vissa sexualbrott där offret och gärningsmannen är eller tidigare har varit gifta eller sammanboende. Som framgår av figuren nedan har antalet anmälda brott gällande grov kvinnofridskränkning ökat påtagligt sedan det infördes 1998.

Antal anmälda brott avseende grov kvinnofridskränkning 1998–2006

Källa: Brottsförebyggande rådet

Att våld mot kvinnor allt oftare rubriceras som grov kvinnofridskränkning beror bland annat på att polis och åklagare har blivit bättre på att utreda om våld och hot har förekommit tidigare i relationen.

Både svenska och utländska studier (se bl.a. Brå-rapport 2001:3) har visat att kvinnor som utsatts för våld från en närstående man ofta har blivit det vid upprepade tillfällen. Omkring hälften av de kvinnor som uppger att de utsatts för våld säger att detta har inträffat flera gånger. Närmare en tredjedel av de kvinnor som anmäler att de varit utsatta för misshandel av en närstående gör en ny polisanmälan inom 12 månader.

Varje år avlider i genomsnitt 30 kvinnor på grund av dödligt våld. Av dessa kvinnor dödas omkring 17 kvinnor av en man som de har eller haft en nära relation till.

Kriminalstatistik avseende mäns våld mot kvinnor ger dock bara en bild av händelser som inrapporterats till polisen. Generellt gäller för de flesta typer av brott att mörkertalen är stora, särskilt när det gäller sådant våld som utövats av en person som offret har eller har haft en nära relation till. Benägenheten att anmäla ökar ju grövre våldet är och om offret är obekant med förövaren. Den officiella kriminalstatistiken måste därför användas tillsammans med annan kunskap, t.ex. med resultat från offerundersökningar, för att ge en tydligare bild av omfattningen av mäns våld mot kvinnor.

Socialstyrelsen har i en rapport från 2006 (Kostnader för våld mot kvinnor) beräknat att mäns våld mot kvinnor i Sverige varje år kostar ca tre miljarder kronor. Beräkningarna gäller direkta och indirekta kostnader för olika samhällssektorer. Kostnaderna fördelar sig på direkta kostnader om ca 2–2,5 miljarder kronor för bl.a. sjukvård, rättsväsende och socialtjänst. De indirekta kostnaderna uppskattas till ca 720–760 miljoner kronor och inkluderar värdet av produktionsbortfall samt värdet av ideellt arbete. Utöver de direkta och indirekta kostnaderna uppskattas transferringarna till 690 miljoner kronor varav ungefär hälften utgörs av sjukpenning. Socialstyrelsen poängterar att vissa beräkningar är mer osäkra än andra och att flera aspekter inte har varit möjliga att inkludera. Därför bör beräkningen ses som en försiktig uppskattning av de samhälls-ekonomiska kostnaderna.

3.2 Hedersrelaterat våld och förtryck

Hedersrelaterat våld och förtryck har, liksom mäns våld mot kvinnor generellt, sin grund i kön, makt, sexualitet och kulturella föreställningar om dessa. Detta bekräftas av de rapporter som FN:s speciella rapportör om våld mot kvinnor har skrivit (se bl.a. Cultural practices in the family that are violent towards women [E/CN.4/2002/83] och Intersections between culture and violence against women [A/HRC/4/34]). Det finns många likheter i våldets struktur och mekanismer, t.ex. att våld och förtryck ofta utövas i en nära relation och att den våldsutsatta på olika sätt är beroende av och starkt känslomässigt bunden till förövaren eller förövarna. Synen på kvinnors och mäns sexualitet är central för att förstå våldets struktur och mekanismer både rörande mäns våld mot kvinnor generellt och hedersrelaterat våld och förtryck.

När det gäller hedersrelaterat våld och förtryck är kontrollen av flickors och kvinnors sexualitet central och starkt knuten till kollektivet. I hederstänkandet står föreställningar om oskuld och kyskhet i fokus och familjens rykte och anseende ses som avhängigt flickors och kvinnors faktiska eller påstådda beteende. Detta förhållande kan vara mer eller mindre uttalat och kontrollen kan sträcka sig från vardagliga former av begränsningar i flickors och kvinnors liv som berör exempelvis klädval, socialt umgänge och rörelsefrihet till livsval som utbildning, jobb och giftermål och skilsmässa. I sin mest extrema form resulterar hedersstänkandet i hot om våld och våld, inklusive dödligt våld.

Det hedersrelaterade våldets kollektiva karaktär innebär att det kan finnas fler förövare av båda könen och att offren kan vara både kvinnor och män samt flickor och pojkar. Det kan också innebära att våldet sanktioneras av familjen och den närmaste omgivningen, även av andra kvinnor. Detta gör att det i vissa fall är påkallat med särskilda insatser för att bekämpa hedersrelaterat våld och förtryck. Specifik kunskap om hedersrelaterat våld och förtryck och särskilda rutiner är nödvändigt, exempelvis i polisutredningar, vid riskbedömningar och vid bedömningar av vilka stödinsatser som bör ges till den våldsutsatta personen.

Hederstänkandet kan ta sig olika uttryck beroende på kulturella föreställningar och religion men är inte kopplat till någon specifik kultur eller religion. Hederstänkande kan även förekomma i icke-religiösa sammanhang.

Tvångsäktenskap och könsstympning är specifika företeelser som har sin grund i bl.a. föreställningen om att mäns och familjers heder är avhängig kvinnors och flickors sexuella beteende. Arrangerade äktenskap har inte sällan starka inslag av påverkan och det kan vara svårt att avgöra om det fråga om ett tvångsäktenskap. Att gå emot familjens tradition och önskemål från föräldrar och andra släktingar kan för den enskilda flickan eller kvinnan, och även för unga män, vara så kännbart att det i praktiken inte är ett möjligt alternativ.

Hedersrelaterat våld och förtryck drabbar också homo- och bisexuella av båda könen, samt transpersoner.

Länsstyrelserna beräknade 2004 att mellan 1 500–2 000 flickor och unga kvinnor var utsatta för hedersrelaterat våld och förtryck samt att 10–15 procent av de drabbade behövde skyddat boende. I Socialstyrelsens rapport Frihet och ansvar (2006) undersöktes upplevd frihet att själv bestämma över sitt liv hos gymnasieungdomar i årskurs 2. En av de frågor som avsåg att ge en indikation på förekomst av hedersrelaterat våld och förtryck handlade om eleverna var oroliga för att inte själva få bestämma vem de skulle välja som livspartner. Fem procent av flickorna och tre procent av pojkarna svarade ja på denna fråga.

3.3 Våld i samkönade relationer

Alla människor har rätt till samma skydd, stöd och hjälp utifrån sin utsatthet, oavsett sexuell läggning. Våld i samkönade relationer och mäns våld mot kvinnor i nära relationer har många likheter. Mönstret med begränsningar och normalisering i den våldsutsattas liv, kontroll, hot om våld och utövande av våld är likartat. Maktförhållandet mellan förövaren och den våldsutsatta kan ses både som orsaken till och en konsekvens av våldsutövandet. Men det finns också olikheter vilket gör att särskild kunskap om våld i samkönade relationer behövs.

Könstillhörigheten hos förövaren och den våldsutsatta har betydelse både för hur omgivningen uppfattar våldet, för benägenheten hos den våldsutsatta att anmäla och söka hjälp och för det bemötande hon eller han får. Det omgivande samhällets heterosexuella normer innebär att våld i samkönade relationer ofta osynliggörs eller bagatelliseras. Konsekvenserna kan vara att omgivningen har svårare att se, förstå och hantera våldet och därmed kunna ge adekvat stöd och hjälp.

En svensk studie (Våldsamt lika och olika 2005) och tidigare erfarenhet visar bl.a. att homo- och bisexuella inte söker hjälp i samma utsträckning som heterosexuella, t.ex. gör denna grupp mycket sällan polis-anmälningar om våld i parrelation. Det kan bero på att många i denna grupp har negativa erfarenheter av bemötande från olika myndigheter och inte tror sig kunna få hjälp av samhället i samma utsträckning. Erfarenhet från både Sverige och andra länder visar att homo- och bisexuella kvinnor och män har svårt att uppsöka vanliga brottsofferjourer eftersom det kräver ett visst mått av öppenhet. Den tidigare nämnda stu-

dien indikerar att de inte heller är benägna att uppsöka brottsofferjourer som har homo- och bisexuella som målgrupp eftersom de är osäkra på om de där kan förbli anonyma.

Tillgången till skyddat boende för män som utsatts för våld i såväl samkönade som heterosexuella relationer är idag i princip obefintlig och behöver utvecklas. Det finns dock ett fåtal verksamheter i landet att vända sig till där kunskaper om våld i samkönade relationer har utvecklats. Det finns också några kvinnojourer som påbörjat arbete med kunskapsutveckling för att bättre kunna möta särskilda behov hos våldsutsatta lesbiska kvinnor. En vidareutveckling av kvinnojourenas verksamheter behövs för att homo- och bisexuella kvinnor ska få det stöd och den hjälp de är i behov av.

Allt detta understryker vikten av mer kunskap vad gäller våld i samkönade relationer och att myndigheter inom rättsväsendet, socialtjänsten och sjukvården m.fl. har kunskap och beredskap att uppmärksamma, bemöta och stödja homo- eller bisexuella kvinnor och män som utsätts för våld.

3.4 Särskilt utsatta grupper

Vissa grupper av kvinnor är särskilt utsatta när det gäller våld. Många med egen erfarenhet av utsatthet för våld vittnar om att omgivningen fokuserar mer på deras funktionshinder, utländska bakgrund, missbruk eller ålder än att de blivit utsatta för våld. En liknande problematik finns inom de nationella minoriteterna. Regeringen ser allvarligt på detta och vill klargöra att varje våldsutsatt kvinna måste bemötas utifrån sitt behov av stöd och skydd oavsett vem hon är och vilken bakgrund hon har.

Arbetet med att bekämpa våld och övergrepp mot kvinnor med psykiska och fysiska funktionshinder behöver utvecklas. Flera studier (se bl.a. Vi är många - övergrepp mot kvinnor som använder psykiatrin. En omfångsstudie, Utredningsinstitutet HANDU, 2007) visar att kvinnor med funktionshinder är mer utsatta än andra kvinnor. Funktionshindrade är ofta mer beroende av sin omgivning än andra och kan ha svårt att värja sig från kränkningar och våld, särskilt i det fall förövaren också är offrets vårdare. Det förekommer att kvinnans kontaktperson, lärare, chef, färdtjänstchaufför eller släkting är förövare. Handikappsombudsmannen har påpekat att funktionshindrade ofta bemöts i första hand som funktionshindrad och som vårdobjekt. Funktionshindrade kvinnor och deras anhöriga vittnar om en objektifiering som innebär att omgivningen inte ser förekomsten av sexuella övergrepp eftersom den inte ser funktionshindrade kvinnor som individer med samma rätt till kroppslig integritet som andra.

Kvinnor med missbruksproblem, framför allt hemlösa kvinnor med missbruksproblem, befinner sig i en situation med ökad risk för att utsättas för våld och andra övergrepp. Genom sitt missbruk kan kvinnor bli beroende och utnyttjade av män. Orsakssambandet kan också vara det omvända där en våldsutsatt kvinna missbrukar exempelvis alkohol för att döva ångesten som orsakas av det våld och de övergrepp som hon utsätts för. Våldsutsatta kvinnor med missbruksproblematik kan ha svårare att få

hjälp med exempelvis skyddade boenden. I kontakten med myndigheter bemöts de inte alltid med den respekt som alla brottsoffer har rätt till.

Äldre kvinnor som utsätts för våld befinner sig i högre utsträckning än andra kvinnor i en beroendesituation. Enligt Brottsoffermyndighetens undersökning Ofrid – våld mot äldre kvinnor från 2001 framkom att 16 procent av de äldre kvinnorna utsatts för någon form av våld och övergrepp efter det att de fyllt 65 år. I undersökningen framkom att många fler äldre kvinnor än män är extremt utsatta, dvs. att de är utsatta för fler typer av övergrepp och att antalet övergrepp ökar med stigande ålder. Kvinnorna kan också ha svårt att söka skydd och hjälp på grund av att omgivningen inte tar deras berättelser på allvar. Våld som utövas av äldre män kan ofta osynliggöras och ursäktas med att förövaren är uppfostrad i en annan tid och ett annat samhälle, eller att han har sjukdomssymptom som innebär att han därför inte kan förväntas ta ansvar för sina handlingar.

Även yngre kvinnor är särskilt utsatta. Enligt Brottsförebyggande rådets nationella trygghetsundersökning 2006 är kvinnor i åldern 16–24 år den grupp som i högst utsträckning (4,9 procent jämfört med 1,6 procent av samtliga kvinnor) utsatts för sexualbrott. Även vad gäller utsatthet för misshandel och hot är andelen utsatta kvinnor störst i åldersgruppen 16–24 år. Denna bild bekräftas även i Statistiska centralbyråns ULF-undersökningar (Undersökningarna av levnadsförhållanden).

Invandrade kvinnor kan vara särskilt utsatta exempelvis på grund av bristande kunskaper i svenska samt om lagar och regler i Sverige. Ny-anlända invandrare har ofta ett begränsat socialt nätverk vilket förstärker den våldsutövande mannens möjligheter att binda kvinnan till sig och isolera henne från omvärlden.

4 Insatser under mandatperioden

Regeringen har en bred ansats i kampen mot mäns våld mot kvinnor, hedersrelaterat våld och förtryck samt våld i samkönade relationer. Regeringen skapar genom insatserna i denna handlingsplan förutsättningar för att en långsiktig ambitionshöjning inom detta område genomförs på nationell, regional och lokal nivå – av statliga myndigheter, landsting och kommuner.

Frivilligorganisationer, inom de områden som handlingsplanen behandlar, är också en viktig del i helheten och förutsättningarna för deras arbete ska förbättras. När stöd lämnas till frivilligorganisationer kommer ett krav att vara att dessa är demokratiskt uppbyggda och att verksamheten har ett nationellt intresse.

Handlingsplanen omfattar en mängd åtgärder inom olika politikområden. Insatserna som redovisas i handlingsplanen är både åtgärder som redan beslutats och sådana insatser som regeringen kommer att utveckla och precisera efter hand. Genomförandet av handlingsplanen ska följas upp. Regeringen avser att löpande informera riksdagen om handlingsplanens genomförande och en redovisning av uppföljningens resultat ska lämnas till riksdagen 2010.

Inför arbetet med handlingsplanen bjöd regeringen in berörda myndigheter och organisationer till två olika hearings. Ett av jämställdhetsrådets möten har också ägnats åt att ta in synpunkter gällande regeringens handlingsplan. Inför arbetet med uppföljningen avser regeringen att under 2009 bjuda in dessa aktörer till ett uppföljningsseminarium för att stämma av och diskutera genomförandet av denna handlingsplan.

4.1 Ökat skydd och stöd till våldsutsatta

4.1.1 Skärpning av socialtjänstlagen

Åtgärd 1: Den 1 juli 2007 skärptes 5 kap. 11 § socialtjänstlagen (2001:453) så att socialnämndens åliggande att ge brottsoffer stöd och hjälp framgår tydligare.

Lagändringen syftar till att tydliggöra kommunens ansvar för att ge stöd och hjälp till brottsoffer. Ändringarna innebär bl.a. att kommunen ska, istället för som tidigare bör, särskilt beakta att våldsutsatta kvinnor och barn som bevittnat våld kan vara i behov av stöd och hjälp.

4.1.2 Utvecklingsmedel till kommunerna i syfte att förstärka kvinnojoursverksamheten

Åtgärd 2: Regeringen har beslutat att tillföra kommunerna utvecklingsmedel för att öka förutsättningarna för kommunerna att leva upp till den ambitionshöjning som regeringen presenterar i propositionen Socialtjänstens stöd till våldsutsatta kvinnor (prop. 2006/07:38). Socialstyrelsen ansvarar för att tillsammans med länsstyrelserna följa upp och utvärdera satsningen på nationell nivå. Uppdraget ska slutredovisas den 1 juni 2009.

Syftet med satsningen är att förstärka kvinnojoursverksamheten och kvalitetsutveckla stödet till våldsutsatta kvinnor och deras barn på lokal nivå, exempelvis genom kvinno- och brottsofferjoursverksamhet. Medlen fördelas av länsstyrelserna efter ansökan från kommunerna.

4.1.3 Förbättrat kunskapsstöd till socialtjänsten

Åtgärd 3: Regeringen har gett Socialstyrelsen i uppdrag att förbättra kunskapsstödet när det gäller socialtjänstens arbete med våldsutsatta kvinnor och barn som bevittnar våld. Socialstyrelsen ska redovisa uppdraget den 1 december 2009.

Syftet med uppdraget är dels att stödja kommunerna vid tillämpningen av lagen men även att möta behovet av kunskapsstöd till socialtjänstens personal på detta område och att finna former för att kontinuerligt sprida information om befintlig kunskap, metodutveckling, erfarenhet samt goda exempel. I uppdraget poängteras att stödet till socialtjänstens per-

sonal ska möta behovet av att göra deras arbete individuellt anpassat och tillgängligt för samtliga som är i behov av stöd, t.ex. kvinnor med missbruksproblematik, kvinnor med funktionshinder, kvinnor med utländsk bakgrund, äldre kvinnor samt kvinnor som utsatts för hedersrelaterat våld.

Skr. 2007/08:39

4.1.4 Förstärkt tillsyn av socialtjänsten

Åtgärd 4: Regeringen har beslutat att förstärka tillsynen av socialtjänstens arbete med våldsutsatta kvinnor och barn som bevittnat våld. Socialstyrelsen ansvarar för att i december 2009 lämna en samlad redovisning av länsstyrelsernas tillsyn.

Syftet med uppdraget är att åstadkomma en aktivt granskande tillsyn med främjande inslag av socialtjänstens arbete med våldsutsatta kvinnor och barn som bevittnat våld. Det är särskilt viktigt att granska hur socialtjänsten uppmärksammar den utsatthet som kvinnor med funktionshinder, kvinnor med missbruksproblematik, kvinnor med utländsk bakgrund och äldre kvinnor kan leva i samt hur man hanterar den särskilda problematiken kring hedersrelaterat våld och förtryck. Inom ramen för uppdraget ska även bedömningskriterier för tillsynen utarbetas för att tillsynen ska bli mer tydlig och enhetlig över landet.

4.1.5 Kvalitetssäkrade bedömningsinstrument för socialtjänstens insatser

Åtgärd 5: Regeringen har gett Institutet för utveckling av metoder i socialt arbete (IMS) vid Socialstyrelsen i uppdrag att identifiera och kvalitetssäkra bedömningsinstrument som kan användas i socialtjänstens arbete med våldsutsatta kvinnor och barn som bevittnat våld. Uppdraget ska redovisas den 1 december 2009.

Syftet med uppdraget är att utveckla socialtjänstens arbete med våldsutsatta kvinnor och barn som bevittnar våld och att verka för att minska skillnaderna i kommunerna och få en mer enhetlig bedömning av vilka insatser en våldsutsatt kvinna och barn som bevittnar våld ska erbjudas. Med hjälp av ett nationellt bedömningsinstrument, som är ett på vetenskaplig grund baserat frågeformulär, ska man på ett systematiskt och standardiserat sätt bättre kunna bedöma kvinnans respektive barnens situation och behov. I uppdraget ingår att beakta de särskilda behov som särskilt utsatta grupper av kvinnor kan ha, exempelvis äldre kvinnor, kvinnor med missbruksproblematik, kvinnor med utländsk bakgrund och kvinnor med funktionshinder.

4.1.6 Utveckling av socialtjänstens arbete med riskbedömningar i utredningar om vårdnad, boende och umgänge

Skr. 2007/08:39

Åtgärd 6: Regeringen har gett Socialstyrelsen i uppdrag att sammanställa kunskapsläget om hur riskbedömningar ska göras när socialnämnden utreder frågor om vårdnad, boende och umgänge samt redovisa hur metoder inom området kan utvecklas. När uppdraget redovisats avser regeringen att ge Socialstyrelsen ett uppdrag att påbörja ett sådant utvecklingsarbete. Redovisning av uppdraget sker den 30 november 2007.

Med anledning av ändringar i föräldrabalken (6 kap. 2 a §) som trädde i kraft den 1 juli 2006 har Socialstyrelsen fått i uppdrag att sammanställa kunskap om riskbedömningar i samband med utredningar av vårdnad, boende och umgänge. Ändringarna förtydligar kraven på att bedöma risken för att ett barn eller någon annan i familjen utsätts för övergrepp. Det kan exempelvis gälla ärenden om kvinnor som blir utsatta för våld eller barn som blir utsatta för eller bevittnar våld.

4.1.7 Utvärdering och utveckling av socialtjänstens arbete med våldsutsatta kvinnor och barn som bevittnat våld

Åtgärd 7: Regeringen avser att ge Socialstyrelsen i uppdrag att utvärdera metoder och arbetssätt inom socialtjänstanknutna verksamheter för våldsutsatta kvinnor respektive barn som bevittnat våld. När utvärderingen är genomförd avser regeringen att ge Socialstyrelsen fortsatt uppdrag att utveckla arbetet som bygger på resultaten av utvärderingen.

Syftet med utvärderingarna är att inleda ett utvecklingsarbete inom socialtjänsten och möjliggöra ett förbättrat och mer kunskapsbaserat arbete i socialtjänstanknutna verksamheter som riktar sig till våldsutsatta kvinnor och barn som bevittnat våld. Det är viktigt att utvärderingen innehåller en analys av hur säkerhetsaspekterna avseende våldsutsatta kvinnor och eventuella barn säkerställs inom de olika verksamheterna. Om det i utvärderingen framkommer att det förekommer brister i risk- och säkerhetsbedömningarna ska Socialstyrelsen föreslå åtgärder för att avhjälpa bristerna. Socialstyrelsen ska vid genomförandet av uppdraget uppmärksamma hur de metoder och arbetssätt som används möter de särskilda behov som kvinnorna kan ha, exempelvis på grund av missbruksproblematik, funktionshinder, utländsk bakgrund och ålder.

Uppdraget omfattar också att sprida den erhållna kunskapen för att de verksamheter som riktar sig till våldsutsatta kvinnor och barn som bevittnar våld ska kunna ta del av de utvärderade metoderna och arbetssätten.

Åtgärd 8: Regeringen avser att under mandatperioden påbörja en översyn av brottsskadelagen (1978:413). Översynen ska särskilt beakta om stödet för barn som tvingas leva med våld inom familjen är tillräckligt. Därutöver avser regeringen att utvärdera om skyddet för dessa barn är tillräckligt starkt.

I brottsskadelagen regleras brottsoffers möjligheter att få brottsskadeersättning. Det finns behov av att göra en översyn av lagen för att bl.a. säkerställa att den är utformad på ett ändamålsenligt sätt. Genom en ändring av lagen som trädde i kraft den 15 november 2006 har barn som bevittnar våld mot en närstående möjlighet att få brottsskadeersättning. Ändringen syftade bl.a. till att synliggöra dessa barn. Regeringen avser att tillsätta en utredning som bl.a. får i uppdrag att analysera och överväga om möjligheten till brottsskadeersättning för barn som bevittnar våld mot en närstående har inneburit att stödet till dessa barn har stärkts.

4.1.9 Utvärdering och utveckling av ideella kvinnojourers arbete med våldsutsatta kvinnor

Åtgärd 9: Regeringen avser att avsätta medel till utvärdering och utveckling avseende ideella kvinnojouurer.

De ideella kvinnojourenerna utgör idag ett ovärderligt komplement till det arbete med våldsutsatta kvinnor som sker inom kommunerna. Syftet med utvärderingsmedlen är, liksom med uppdraget gällande de socialtjänstanknutna kvinnojoursverksamheterna (se 4.1.7), att möjliggöra och lägga grunden för ett utvecklingsarbete inom ideella kvinnojoursverksamheter. Målet är att stärka förutsättningarna för ett förbättrat och mer kunskapsbaserat arbete. Utvärderings- och utvecklingsarbetet ska ske i samarbete med deltagande kvinnojouurer.

4.1.10 Utvidgning av uppdrag att utveckla program för omhändertagande av sexualbrottsoffer

Åtgärd 10: Regeringen avser att tillföra Uppsala universitet medel för att Nationellt kunskapscentrum för frågor om mäns våld mot kvinnor ska kunna utveckla uppdraget om att utarbeta ett nationellt program avseende omhändertagande av sexualbrottsoffer.

Nationellt kunskapscentrum för frågor om mäns våld mot kvinnor vid Uppsala universitet har i februari 2007 fått i uppdrag att utarbeta ett nationellt program för hälso- och sjukvården avseende omhändertagande av offer för sexualbrott.

Syftet med uppdraget är att förbättra omhändertagandet av sexualbrottsoffer inom hälso- och sjukvården. Ett annat syfte är att utarbeta rutiner för hur provtagning och dokumentation ska genomföras för att

rättsväsendets beslutsunderlag ska bli så fullständiga och ändamålsenliga som möjligt. Skr. 2007/08:39

Kunskapen om sexuellt våld i samkönade relationer samt i hedersrelaterade sammanhang är idag eftersatt. Dessa grupper är också mindre benägna att söka hjälp. Därför bör uppdraget utvidgas till att även omfatta våld i samkönade relationer samt hedersrelaterat våld. För att implementera programmet i hälso- och sjukvården, samt för att höja kunskapsnivån om hedersrelaterat våld och våld i samkönade relationer avser regeringen att tillföra ytterligare medel.

4.1.11 Uppdrag till länsstyrelserna om insatser mot hedersrelaterat våld och förtryck

Åtgärd 11: Regeringen har gett länsstyrelserna i uppdrag att lämna stöd till insatser som avser förebyggande arbete mot hedersrelaterat våld och förtryck. Länsstyrelsen i Östergötlands län ska även, utöver sitt regionala uppdrag, lämna stöd till insatser på nationell eller länsövergripande nivå mot hedersrelaterat våld och förtryck. En slutredovisning avseende de medel som rekviderats under år 2007 ska ske senast den 31 mars 2009.

Det är angeläget att den satsning på skyddat boende, kunskapsutveckling och förebyggande arbete som länsstyrelserna bedriver fortsätter. Syftet med satsningen är att bidra med förutsättningar för implementering i berörda myndigheters ordinarie strukturer för ett långsiktigt hållbart arbete och att i möjligaste mån samordna arbetet mot hedersrelaterat våld och förtryck med det generella arbetet för att motverka mäns våld mot kvinnor. Länsstyrelserna ska ge konsultativt stöd framför allt till socialtjänsten i dess arbete med dessa frågor. Storstadslänsstyrelserna ska lämna fortsatt stöd till att utveckla skyddat boende. Den våldsutsattas behov av stöd efter avslutad placering i skyddat boende ska särskilt uppmärksammas.

4.1.12 Utbildning för personal som ger stöd och service till personer med funktionshinder

Åtgärd 12: Regeringen avser att ge Socialstyrelsen i uppdrag att ta fram ett utbildningsmaterial som belyser problematiken med våld som riktas mot funktionshindrade kvinnor.

Utbildningsmaterialet ska användas inom ramen för introduktions- och fortbildningsutbildning för personliga assistenter och annan vårdpersonal som arbetar med personer som ger stöd och service till personer med funktionshinder. Syftet med utbildningsmaterialet ska vara att öka medvetenheten om de ökade risker för kränkningar och våld som funktionshindrade personer kan utsättas för. I uppdraget ligger även att på lämpligt sätt verka för att utbildningsmaterialet blir känt och kan användas av utbildningsanordnare.

Åtgärd 13: Regeringen avser att avsätta medel till handikapporganisationer för att öka deras möjligheter att uppmärksamma och förebygga våld mot funktionshindrade samt ge stöd till dem som utsatts för våld. Regeringen avser att ge Socialstyrelsen i uppdrag att fördela och följa upp de riktade medlen.

Inom handikapprörelsen finns ett stort antal funktionshindrade organiserade. Ett riktat statsbidrag till vissa organisationer bedöms öka möjligheterna för handikapporganisationerna att uppmärksamma problematiken kring våld mot funktionshindrade. Det kan bl.a. handla om att på ett mer systematiskt sätt uppmärksamma och förebygga våld mot kvinnor och män med funktionshinder samt ge stöd till dem som blivit utsatta, exempelvis genom att utveckla tillgänglig information om var de kan vända sig för att få hjälp.

4.1.14 Stärka kunskapen inom missbruks- och beroendevården om kvinnors våldsutsatthet

Åtgärd 14: Regeringen avser att ge Socialstyrelsen i uppdrag att sammanställa och sprida befintlig kunskap hos verksamma inom missbruks- och beroendevården om våldsutsatthet bland kvinnor med missbruk. Syftet är att öka kunskapen om kvinnors specifika behov liksom om behandlingsformer som motsvarar dessa.

Forskning visar att missbrukande kvinnor är mer utsatta för misshandel än andra kvinnor. Samtidigt visar en kartläggning av den öppna missbruks- och beroendevården i fem län att endast fyra procent av de insatser som kommunerna erbjuder personer med missbruk inriktar sig specifikt på kvinnors behov. Syftet med att stärka kunskapen inom missbruks- och beroendevården om kvinnors våldsutsatthet är att främja utvecklingen av behandlingsformer som motsvarar kvinnors specifika behov, bl.a. av att bearbeta upplevelser av våldsutsatthet.

4.1.15 Ökat stöd till bl.a. kvinno- och brottsofferjourer

Åtgärd 15: Regeringen avser att öka det organisationsanslag som Socialstyrelsen fördelar till organisationer som arbetar för att motverka våld mot kvinnor.

Det arbete som bedrivs inom ideella kvinnojourer, brottsofferjourer och andra frivilligorganisationer är ett värdefullt komplement till det arbete som bedrivs inom ramen för kommunens stödverksamhet. Dessa organisationer driver dessutom ett brett arbete för att öka samhällets kunskaper om frågor som rör mäns våld mot kvinnor, hedersrelaterat våld och förtryck samt våld i samkönade relationer. Regeringen anser att det behövs en ökning av det organisationsanslag som Socialstyrelsen enligt uppdrag fördelar till sådana organisationer.

4.1.16 Riktade medel till utveckling av verksamheter som arbetar med våld i samkönade relationer

Skr. 2007/08:39

Åtgärd 16: Regeringen avser att avsätta särskilda medel 2008–2010 till brottsoffer- och kvinnojourer som arbetar mot våld i samkönade relationer. Medlen ska kunna användas till bl.a. kompetensutveckling och anpassning av verksamheten för att kunna möta homo- och bisexuella kvinnor respektive män som utsätts för våld i nära relationer.

Ett fåtal ideella kvinnojourer och brottsofferjourer har utvecklat och integrerat kunskaper i sin verksamhet med fokus på våld i samkönade relationer. Det finns ett mindre antal kvinnojourer som har särskild kompetens och erbjuder stöd till kvinnor som utsätts för våld av en partner av samma kön. Även RFSL bedriver en brottsofferjour för bl.a. homo- och bisexuella kvinnor och män, där man kan söka hjälp för alla former av våldsutövning, såväl hatbrott från främlingar som våld från sin partner. Regeringen bedömer att det finns ett behov av en större beredskap och kompetensutveckling inom detta området och avser därför att stödja denna utveckling.

4.1.17 Förstärkt skydd för personer som utsätts för hot eller förföljelse

Åtgärd 17: Den pågående s.k. Stalkningsutredningen (Ju 2006:09, dir. 2006:84) utreder vilka skyddsåtgärder som är lämpligast för att förstärka skyddet för personer som utsätts för hot eller förföljelse. Uppdraget ska redovisas senast den 30 september 2008.

Den s.k. Stalkningsutredningen utreder vilka skyddsåtgärder som är lämpligast för att förstärka skyddet för personer som utsätts för hot eller förföljelse. Utredningen ska också överväga om det finns ett behov av ett kompletterande ekonomiskt stöd i vissa fall då personer utsätts för upprepade, allvarliga hot eller annan allvarlig brottslighet. I uppdraget ingår bl.a. att se över tillämpningen av reglerna om besöksförbud och överväga samt lämna förslag på en rättslig lösning som medger att besöksförbud kan kontrolleras med elektronisk övervakning. Utredningen ska vidare lämna förslag för att underlätta vardagen för personer med skyddade personuppgifter. Utredningen ska också överväga om lagstiftningen bör ändras för att förstärka skyddet mot stalkning, dvs. upprepade trakasserier och förföljelser.

4.1.18 Utredning om rätten till partsinsyn och skydd av adressuppgifter m.m. i rättsprocessen

Åtgärd 18: Regeringen har beslutat att tillsätta en utredning (dir. 2007:120) om insyn och sekretess inom vissa delar av rättsväsendet m.m. I uppdraget ingår att överväga hur den misstänktes rätt till partsinsyn bör regleras. Uppdraget ska redovisas senast den 1 september 2008.

Syftet med utredningen är bl.a. att klargöra hur långt misstänkta rätt till insyn sträcker sig under förundersökning och rättegång samt efter dom. En särskilt viktig fråga i det sammanhanget är hur rätten till insyn förhåller sig till intresset av att kunna hemlighålla skyddade personuppgifter. Det har ansetts oklart om den rätt till partsinsyn som följer av rättegångsbalken ger en tilltalad rätt att ta del av adressuppgifter, uppgifter om telefonnummer m.m. som är hänförliga till målsäganden, vittnen eller en eventuell medtilltalad och som omfattas av sekretess hos domstolen. Personsäkerhetsutredningen (SOU 2004:1) har funnit att gällande reglering inte hindrar att en känslig adressuppgift hemlighålls i förhållande till den tilltalade, förutsatt att uppgiften inte är av betydelse för åtalet. Utredaren ska överväga om den befintliga regleringen ger domstolarna tillräckliga möjligheter att upprätthålla sekretesskydd för adressuppgifter m.m.

4.1.19 Stärkt säkerhet i domstolarna

Åtgärd 19: Regeringen har gett Domstolsverket i uppdrag att utvärdera vissa ändringar i lagen (1981:1064) om säkerhetskontroll i domstol. Uppdraget redovisades i oktober 2007.

Alla som besöker en domstol ska kunna känna sig trygga där. Inte minst gäller det personer som har utsatts för hot och våld. Det allt hårdare samhällsklimatet innebär att säkerheten i domstolarna måste prioriteras ytterligare. Regeringen gav i december 2006 Domstolsverket i uppdrag att göra en utvärdering av vissa ändringar i lagen (1981:1064) om säkerhetskontroll i domstol. I uppdraget ingick bl.a. att göra en bedömning av utvecklingen av säkerhetsrisker och hot mot domstolarna samt att överväga om regleringen i lagen om säkerhetskontroll var ändamålsenligt utformad. Domstolsverket redovisade uppdraget i rapporten Allmän säkerhetskontroll i domstol – en utvärdering (DV-rapport 2007:1). Rapporten kommer att ligga till grund för regeringens fortsatta arbete med säkerheten i domstolarna.

4.1.20 Bättre information till brottsoffer

Åtgärd 20: Regeringen har under våren 2007 beslutat om förordningsändringar som innebär att våldsutsatta kvinnor och andra brottsoffer ska få information om när en person som avtjänar ett fängelsestraff är placerad i häkte och när han eller hon vistas utanför häktet samt om möjligheten att ansöka om besöksförbud.

Målsägandens rätt till information om en intagens utevistelser, tidpunkt för frigivning etc. som tidigare endast reglerades i lagen (1974:203) om kriminalvård i anstalt bör självklart även gälla i det fall den dömde vistas på häkte (förordningen [2007:102] om ändring i förordningen [1976:376] om behandlingen av häktade och anhållna m.fl.). På samma sätt har målsäganden ett berättigat intresse av att få information om att fängelse-

straffet avtjänas genom intensivövervakning (förordningen [2007:103] om ändring i förordningen [1994:1060] om intensivövervakning med elektronisk kontroll). Genom de genomförda ändringarna införs en mer enhetlig syn på målsägandens rätt till information. Skr. 2007/08:39

4.1.21 Utredning om vistelsebegreppet

Åtgärd 21: Regeringen avser att tillsätta en utredning för att se över de hinder som vistelsebegreppets kostnadskonsekvenser kan utgöra.

Utredningen om socialtjänstens stöd till våldsutsatta kvinnor har i sitt slutbetänkande (SOU 2006:65) framhållit de hinder för samarbete som vistelsebegreppets kostnadskonsekvenser kan utgöra. Konflikter uppstår i fråga om vilken kommun som i en viss situation ska ge bistånd enligt socialtjänstlagen (2001:453). Utredningen påpekar att dessa tvister kan drabba även andra personer än våldsutsatta kvinnor, t.ex. vittnen som utsatts för hot.

4.1.22 Utredning om en översyn av socialtjänstlagen och lagen om vård av unga

Åtgärd 22: Regeringen avser att tillsätta en utredning som ska se över gällande bestämmelser till skydd och stöd för barn i utsatta situationer (aviseras i prop. 2006/07:129 Utveckling av den sociala barn- och ungdomsvården m.m.).

Det är angeläget att lagstödet för socialtjänstens insatser avseende barn som far eller riskerar att fara illa, anpassas till den utveckling som skett under de 25 år som gått sedan socialtjänstreformen. I uppdraget till utredningen kan frågan om det ska vara möjligt att påbörja en utredning om ett barns förhållanden, en s.k. barnavårdsutredning utan vårdnads-havarnas vetskap, komma att ingå.

4.2 Stärkt förebyggande arbete

4.2.1 Metoder för att upptäcka förekomst av våldsutsatthet

Åtgärd 23: Regeringen avser att ge Uppsala universitet (Nationellt kunskapscentrum för frågor om mäns våld mot kvinnor) i uppdrag att vidareutveckla metoder för att inkludera frågor om personlig erfarenhet av våld som en del av anamnesen inom hälso- och sjukvård.

Syftet med uppdraget är att personalen inom hälso- och sjukvården i ett tidigt skede ska upptäcka kvinnor och barn, samt partners i samkönade relationer, som är eller har blivit utsatta för våld.

Bakgrunden är det metodutvecklingsprojekt som genomfördes av Socialstyrelsen 2001, där kvinnor vid besök på barnmorskemottagningar och ungdomsmottagningar rutinmässigt tillfrågades om våldsutsatthet.

Rutinen, som då kallades screening men i dag brukar benämnas frågor om personlig erfarenhet av våld som en del av anamnesen, visade sig vara framgångsrik för att upptäcka förekomst av våldsutsatthet. En majoritet av såväl patienter som personal ansåg vid projektets slut att rutinen bör ingå i den ordinarie verksamheten vid mottagningarna. Regeringen anser att dessa erfarenheter från mödrahälsovården bör kunna utgöra grund för införandet av sådana rutiner inom hälso- och sjukvården som helhet.

4.2.2 Virtuellt ungdomsmottagning

Åtgärd 24: Regeringen har gett Socialstyrelsen i uppdrag att utbetala medel för utvecklandet av en virtuell ungdomsmottagning. Socialstyrelsen ska redovisa uppdraget den 31 mars 2009.

Det övergripande syftet med en virtuell ungdomsmottagning är att stärka och stödja unga kvinnors och unga mäns identitetsutveckling och möjlighet att utveckla sunda relationer med andra, förbättra deras hälsosituation genom ökad kunskap samt att erbjuda pålitlig och lättillgänglig information inom områden som kan upplevas som känsliga eller svåra att ta upp i reguljära kontakter med vården. Ungdomsmottagningen ska erbjuda rådgivning kring sexuell och reproduktiv hälsa samt kring relationer och psykisk hälsa. Den nya tjänsten ska vara en integrerad del av Sjukvårdsrådgivningen SVR AB:s verksamhet med en nationellt samordnad och kvalitetssäkrad sjukvårdsrådgivning på Internet. I uppdraget ingår även att sprida information om tjänsten.

4.2.3 Fortbildning om hedersrelaterat våld och förtryck

Åtgärd 25: Regeringen avser att ge ett myndighetsuppdrag att erbjuda skolledare fortbildning om problematiken kring hedersrelaterat våld och förtryck.

Rektorer, lärare och övrig personal måste kunna tyda signaler för att kunna upptäcka problem. Ett myndighetsuppdrag kommer därför att ges för att erbjuda skolledare för såväl grundskolor som gymnasieskolor fortbildning om problematiken kring hedersrelaterat våld och förtryck.

4.2.4 Fortsatt kunskapsutveckling för tjejjourer

Åtgärd 26: Regeringen har gett Ungdomsstyrelsen i uppdrag att fortsätta genomföra insatser mot hedersrelaterat våld och förtryck genom tjejjournernas verksamhet. Ungdomsstyrelsen ska redovisa uppdraget den 28 februari 2008.

Det är angeläget att de flickor och unga kvinnor som utsätts för hedersrelaterat våld och förtryck kan få stöd genom tjejjournernas verksamhet. Syftet med satsningen är att ge tjejjournernas medarbetare bättre kunskaper

per om hur hedersrelaterat våld och förtryck tar sig uttryck och på vilket sätt de kan nå kvinnor som utsätts för hedersrelaterat våld och förtryck. Insatserna ska inriktas på kompetensutveckling av tjejjourernas medarbetare i form av nationell utbildning och lokala samarbetsseminarier mellan bl.a. tjejjourer, skola, ungdomsmottagningar, polis och socialtjänst, samt stöd till en mötesplats på Internet där ungdomar kan få information om hedersrelaterat våld och förtryck.

4.2.5 Nya prioriterade områden för Allmänna arvsfonden

Åtgärd 27: Regeringen har föreslagit nya prioriterade områden för Allmänna arvsfondens stödgivning från 2007 som rör frågor om mäns våld mot kvinnor och hedersrelaterat våld.

En av dessa prioriteringar är projekt som syftar till att förebygga våld, mobbning och trakasserier samt till stärkt stöd till brottsoffer inom fondens målgrupper. Projekt som syftar till att motverka våld, mobbning eller trakasserier på grund av kön, etnicitet, sexuell läggning eller funktionshinder bör uppmärksammas särskilt. Regeringen ser det också som angeläget med stöd till projekt för att utveckla nya metoder för stöd till barn och unga som utsatts för våld eller som bevittnat våld i hemmiljön samt till projekt som syftar till att motverka mäns våld mot unga kvinnor och kvinnor med funktionshinder. Här innefattas även sådana projekt som arbetar med att förebygga eller motverka hedersrelaterat våld och förtryck.

Allmänna arvsfonden delar ut projektmedel till förmån för barn, ungdomar och personer med funktionshinder. Stöd kan sökas av ideella organisationer och föreningar till nyskapande projekt. År 2006 beviljade Arvsfondsdelegationen projektmedel uppgående till omkring 20 miljoner kronor till projekt rörande våld, brott, mobbning och trakasserier för målgrupperna.

4.2.6 Förbättrad trygghet för kvinnor i stads- och tätortsmiljöer

Åtgärd 28: Regeringen avser att anslå medel för att intensifiera arbetet med att skapa en ökad trygghet i närmiljön.

Stads- och tätortsmiljöer ska vara uppbyggda och utformade så att de befrämjar ett gott liv där människor kan känna gemenskap och tillit. I många tätorter finns det miljöer som är utformade på ett sådant sätt att de, t.ex. på grund av att de ligger ödsligt eller är dåligt upplysta, kan öka risken för brott. Olika miljöer kan genom sin utformning skapa känslor av otrygghet och rädsla hos människor. Rädslan för brott är ett problem för många människor, i synnerhet för flickor och kvinnor och kan begränsa deras möjligheter till ett gott liv genom att de inte vågar använda vissa stads- och tätortsmiljöer. Flera kommuner har med ett jämställdhetsperspektiv utvecklat dialog med de boende och organisationer genom bland annat så kallade trygghetsvandringar, där polis, socialtjänst och

medborgare i olika åldrar och med olika bakgrund samlas för att genom sina erfarenheter av otrygghet skapa underlag för att förändra närmiljön och därmed öka känslan av trygghet. Arbetet med att förbättra tryggheten för kvinnor i stads- och tätortsmiljöer bör ledas av personer anställda på kommunen som arbetar med planering och genomförande av planer. För att arbetet ska få genomslag bör även de personer som arbetar med teknisk förvaltning och olika förvaltare av bostäder i kommunen involveras. Regeringen avser att under mandatperioden avsätta medel för att följa upp och stödja denna utveckling. En planering med ett ökat jämställdhetsperspektiv kan skapa en frihet från de begränsningar som många i dag upplever.

4.3 Stärkt kvalitet och effektivitet i rättsväsendet

4.3.1 Intensifierat arbete inom polisen avseende bl.a. mäns våld mot kvinnor

Åtgärd 29: Regeringen har gett Rikspolisstyrelsen i uppdrag att ytterligare intensifiera sitt arbete för att bekämpa mäns våld mot kvinnor, hedersrelaterat våld samt våld i samkönade relationer. Uppdraget ska genomföras under tiden den 1 september 2007 t.o.m. den 31 december 2009.

Insatserna ska omfatta utbildning, informationsspridning till allmänheten och andra åtgärder som bedöms stärka det ordinarie arbetet långsiktigt. Avsikten med insatserna är att förbättra polisens förmåga att arbeta utifrån ett brottsofferperspektiv. Syftet med uppdraget är att ytterligare öka polisens kompetens och kapacitet i dessa frågor samt att stärka allmänhetens förtroende för polisen så att fler brott anmäls. Uppdraget ska genomföras i samråd med bl.a. Åklagarmyndigheten. Regeringen har också för avsikt att se över behovet av ytterligare resurser till andra myndigheter inom rättsväsendet, såsom Åklagarmyndigheten och Domstolsverket, med anledning av detta uppdrag.

4.3.2 Ökad kompetens hos polisen att förebygga och utreda mäns våld mot kvinnor och barn

Åtgärd 30: Regeringen har gett Rikspolisstyrelsen i uppdrag att i samråd med Åklagarmyndigheten säkerställa att det inom varje polismyndighet finns tillgång till kvalificerad kompetens att förebygga och utreda mäns våld mot kvinnor och våld riktat mot barn, t.ex. i form av särskilda familjevåldsenheter. Rikspolisstyrelsen ska redovisa sitt uppdrag i samband med årsredovisningen för 2007.

Genom ökad kompetens ska polisen bättre kunna förebygga och utreda dessa våldsbrott.

4.3.3 **Ökad kompetens hos polisen att ge brottsoffer relevant information**

Skr. 2007/08:39

Åtgärd 31: Regeringen har gett Rikspolisstyrelsen i uppdrag att vidta åtgärder för att säkerställa att det inom varje polismyndighet finns tillgång till kvalificerad kompetens att ge brottsoffer relevant information om de insatser som finns tillgängliga för brottsoffer i samhället. Rikspolisstyrelsen ska redovisa sitt uppdrag i samband med årsredovisningen för 2007.

Genom ökad kompetens hos polisen att lämna relevant information till brottsoffer får dessa bättre möjligheter till stöd och hjälp.

4.3.4 **Ökad kompetens hos polisen att förebygga, upptäcka och utreda hedersrelaterad brottslighet**

Åtgärd 32: Regeringen har gett Rikspolisstyrelsen i uppdrag att vidta åtgärder för att öka polisens kompetens och förmåga att förebygga, upptäcka och utreda hedersrelaterad brottslighet. Rikspolisstyrelsen ska redovisa sitt uppdrag i samband med årsredovisningen för 2007.

Genom ökad kompetens ska polisen bättre kunna förebygga, upptäcka och utreda denna typ av brottslighet.

4.3.5 **Ökad kompetens inom Åklagarmyndigheten i brottsofferfrågor**

Åtgärd 33: Regeringen har gett Åklagarmyndigheten i uppdrag att redovisa vilka åtgärder myndigheten vidtagit för att vidareutveckla åklagarnas och den övriga personalens kunskaper och kompetens när det gäller brottsofferfrågor, i synnerhet beträffande bemötande av brottsoffer. Åklagarmyndigheten ska redovisa sitt uppdrag i årsredovisningen för 2007. Insatser beträffande sexualbrottsoffer ska redovisas särskilt.

Ett professionellt bemötande av brottsoffer och vittnen skapar goda förutsättningar för säkrare och tryggare bevispersoner. Det är därför viktigt att brottsoffer och vittnen bemöts på ett korrekt sätt under förundersökningen och i domstol. Åklagarna har i detta arbete en viktig roll att fylla. Regeringen har i regleringsbrevet för år 2007 ålagt Åklagarmyndigheten att till regeringen redovisa vilka åtgärder myndigheten har vidtagit för att vidareutveckla åklagarnas och den övriga personalens kunskaper och kompetens när det gäller brottsofferfrågor, i synnerhet beträffande bemötande av brottsoffer.

Åtgärd 34: Regeringen har beslutat ett återrapporteringskrav för Domstolsverket och domstolarna i regleringsbrevet för budgetåret 2007 avseende åtgärder för att säkerställa att parter, målsägande och vittnen får ett korrekt bemötande. Detta gäller särskilt brottsoffer, t.ex. kvinnor utsatta för olika former av sexualbrott.

Åtgärd 35: Regeringen har tillsatt en utredning som ska kartlägga kommunikationen mellan domstolarna och medborgarna, Utredningen om förtroende och kvalitet i domstolarna (Ju 2007:08, dir 2007:93). Uppdraget ska redovisas senast den 30 november 2008.

Bemötandet i domstolarna får inte avhålla människor från att vända sig till domstol eller komma till domstolen och vittna. Frågor som t.ex. hur parter och andra blir bemötta i domstolarna har särskilt stor betydelse för allmänhetens förtroende för domstolarna. Regeringen har i juni 2007 tillsatt en utredning som ska kartlägga den kommunikation som sker mellan domstolarna och medborgarna med särskild fokus på bl.a. frågor om bemötande. Mot bakgrund av kartläggningen ska utredningen överväga hur domstolarnas kommunikation med medborgarna kan utvecklas vidare. Kartläggning och överväganden ska redovisas på ett sådant sätt att de kan ligga till grund för domstolarnas fortsatta arbete med dessa frågor.

4.3.7 Utbildningsprogram för förbättrat bemötande av sexualbrottsoffer

Åtgärd 36: Regeringen har gett Brottsoffermyndigheten i uppdrag att utforma och i samråd med berörda myndigheter genomföra ett utbildningsprogram för förbättrat bemötande av sexualbrottsoffer riktat till polismyndigheter, åklagarkamrar och domstolar. Brottsoffermyndigheten ska slutredovisa sitt uppdrag senast den 1 oktober 2009.

Programmet ska öka kunskapen om sexualbrottsoffer och förbättra bemötandet av dessa brottsoffer i samband med polisanmälan, förundersökning och rättegång. När det gäller barn som har utsatts för sexualbrott ska programmet särskilt fokusera på att öka kunskapen om barns särskilda utsatthet och behov vid dessa brott.

4.3.8 Utvärdering av fridskränkingsbestämmelserna

Åtgärd 37: Regeringen har för avsikt att utvärdera straffbestämmelserna om grov kvinnofridskränkning och grov fridskränkning i 4 kap. 4 a § brottsbalken.

Straffbestämmelserna om grov kvinnofridskränkning och grov fridskränkning i 4 kap. 4 a § brottsbalken har varit i kraft och tillämpats sedan den 1 juli 1998. För att kunna bedöma hur bestämmelserna har tillämpats, om de fått avsedd effekt samt för att kunna bedöma det even-

tuella behovet av förändring i lagstiftningen avser regeringen att besluta om en utvärdering av tillämpningen av fridskränkingsbestämmelserna. Skr. 2007/08:39

4.3.9 Utvärdering av sexualbrottslagstiftningen

Åtgärd 38: Regeringen har för avsikt att under 2008 tillsätta en utredning som ska utvärdera sexualbrottslagstiftningen.

Den 1 april 2005 trädde en ny och reformerad sexualbrottslagstiftning i kraft. Reformen innebar en rad nya och viktiga förändringar och skyddet mot att utsättas för sexuella kränkningar stärktes. Redan när lagen infördes påtalades nödvändigheten av att fortlöpande följa utvecklingen på området och vara uppmärksam på om tillämpningen av lagen är ändamålsenlig och tillräcklig. För att kunna bedöma hur den nya sexualbrottslagstiftningen har tillämpats och om den fått avsedd effekt avser regeringen att under 2008 tillsätta en utredning för att utvärdera tillämpningen av sexualbrottslagstiftningen. I uppdraget till utredningen kommer även ingå att överväga frågan om bristande samtycke.

4.3.10 Skärpt syn på allvarliga våldsbrott

Åtgärd 39: Regeringen har gett en särskild utredare i uppdrag (dir. 2007:48 och dir. 2007:137) att överväga och föreslå förändringar av strafflagstiftningen i syfte att åstadkomma en straffmätning som markerar en skärpt syn på allvarliga våldsbrott. Utredningen ska bl.a. uppmärksamma misshandels- och fridskränkingsbrotten. Senast den 30 november 2007 ska utredningen avlämna ett delbetänkande om straffskalan för mord. Uppdraget i övrigt ska redovisas den 31 juli 2008.

Samhällsutvecklingen medför förändringar i synen på olika brotts straffvärde. De regler som styr domstolarnas straffmätning bör avspegla hur klandervärda olika brott är. En skärpt syn på allvarliga angrepp på den personliga integriteten har redan fått ett visst genomslag t.ex. såvitt gäller sexualbrotten. Någon generell reform av lagstiftningen när det gäller brott som innefattar allvarliga former av fysiska kränkningar har dock inte gjorts. Enligt regeringens uppfattning finns det skäl för att en skärpt syn på sådan brottslighet markeras vid straffmätningen.

4.3.11 Barn- och tvångsäktenskap

Åtgärd 40: En särskild utredare har fått i uppdrag att bl.a. analysera om gällande lagstiftning – i straffrättsligt hänseende – erbjuder ett tillfredsställande skydd mot barn- och tvångsäktenskap (dir. 2005:152, 2006:78 och 2007:88). Uppdraget ska redovisas senast den 30 april 2008.

I Sverige har frågan om åtgärder mot barn- och tvångsäktenskap varit aktuell under en längre tid. Under de senaste åren har allt större uppmärksamhet riktats mot situationen för ungdomar som lever i en vardag av ofrihet, tvång, hot eller våld. En del lovas bort i arrangerade äktenskap redan som barn eller tvingas gifta sig, andra utsätts för hot och tvång när de försöker leva som andra ungdomar.

Skr. 2007/08:39

4.3.12 Förlängd preskriptionstid för könsstympning

Åtgärd 41: I en departementspromemoria (Ds 2007:1) föreslås att preskriptionstiden för könsstympning ska förlängas så att den börjar löpa först när målsäganden fyller eller skulle ha fyllt arton år. Förslaget har remissbehandlats och bereds inom Justitiedepartementet.

Könsstympning genomförs någon gång från det att flickan är nyfödd till strax före puberteten, oftast på initiativ av en närstående. Eftersom preskriptionstiden för brott av normalgraden mot lagen (1982:316) med förbud mot könsstympning är tio år kan brottet preskriberas innan flickan blir myndig. Det finns flera omständigheter som bidrar till att många fall av könsstympning inte upptäcks förrän lång tid förflutit från det att gärningen begicks. För att brott mot lagen med förbud mot könsstympning av kvinnor ska kunna lagföras effektivt krävs att brotten kommer till åklagarens kännedom innan de preskriberas.

4.3.13 Förbättrade lagregler om bodelning

Åtgärd 42: Den 1 juli 2007 trädde nya regler i kraft om bodelning.

Den 1 juli 2007 infördes en lagändring i äktenskapsbalken (SFS 2007:184) som innebär att en make som fått ersättning för personskada och kränkning får undanta sådan ersättning vid en bodelning. En make ska också kompenseras vid bodelningen om den andra maken genom brott skuldsatt sig eller minskat sitt giftorättsgods. Syftet med lagändringen är att undvika otillfredsställande resultat av en bodelning framför allt när en make har fått t.ex. brottskadeersättning på grund av den andre makens våld.

4.3.14 Uppföljning av förändrad ordning gällande rättsintyg

Åtgärd 43: Regeringens ambition är att följa upp reformen med en ny ordning för utfärdande av rättsintyg.

Rättsintygen och de läkarundersökningar som föregår dem fyller en viktig funktion när det gäller att upptäcka, utreda och lagföra brott. I syfte att höja kvaliteten på de rättsintyg som utfärdas i anledning av brott infördes en ny ordning för utfärdande av rättsintyg den 1 januari 2006 (lagen [2005:225] om rättsintyg i anledning av brott). Innebörden av den nya ordningen är att Rättsmedicinalverket har huvudansvaret för verk-

Samheten att utfärda rättsintyg. När den nya ordningen har varit i kraft under några år kan det finnas anledning att se över hur den har tillämpats och vilka effekter den har fått. Skr. 2007/08:39

4.4 Utveckling av insatser riktade till våldsutövare

4.4.1 Utvärdering av metoder och arbetssätt i socialtjänstens arbete med våldsutövande män

Åtgärd 44: Regeringen har avsatt medel till Institutet för utveckling av metoder inom socialtjänsten (IMS) för att utvärdera och utveckla befintliga socialtjänstanknutna arbetssätt som vänder sig till män som utövar våld. IMS ska redovisa sitt uppdrag senast i juli 2010.

Syftet med utvärderingen är att granska effekterna, dvs. om våldet och hotet från mannen minskat. Utvärderingen ska inkludera de berörda kvinnornas och barnens upplevelser av hot- och våldsbilden. Vidare ska utvärderingen innehålla en analys av hur säkerhetsaspekterna avseende kvinnorna och barnen säkerställs inom de olika verksamheterna. Det ska även framgå hur verksamheterna hanterar dokumentation, uppföljning och utvärdering. Utvärderingen ska innehålla en analys av hur verksamheten lever upp till att få männen att ta ansvar för och förstå vidden av sina handlingar och om mannen är förälder hur man får honom att inse att hans våldshandlingar mot kvinnan också drabbar barnen.

4.4.2 Utveckling av socialtjänstens arbete med våldsutövande män

Åtgärd 45: Regeringen avser att ge Socialstyrelsen i uppdrag att utveckla metoder och arbetssätt för socialtjänstanknutna verksamheter för män som utövar våld. Uppdraget ska samordnas med tidigare nämnda utvärderingsuppdrag (åtgärd 44).

Resultatet av utvärderingarna i insats 4.4.1. ska lägga grunden för en förbättrad och mer enhetlig metodnivå i socialtjänstanknutna verksamheter som riktar sig till våldsutövande män. Syftet med utvärderingarna är att inleda ett utvecklingsarbete inom socialtjänsten och möjliggöra ett förbättrat och mer kunskapsbaserat arbete i socialtjänstanknutna verksamheter som riktar sig till våldsutövande män. Om det i utvärderingen framkommer att det finns brister i risk- och säkerhetsbedömningarna ska Socialstyrelsen föreslå åtgärder för att avhjälpa bristerna. I uppdraget ska även ingå att sprida den erhållna kunskapen för att de verksamheter som riktar sig till våldsutövande män ska kunna ta del av de utvärderade metoderna och arbetssätten.

4.4.3 Satsning på verksamheter inom kriminalvården riktade till våldsamma män

Skr. 2007/08:39

Åtgärd 46: Regeringen avser att ge Kriminalvården i uppdrag att genomföra en särskild satsning på åtgärder ägnade att öka insatserna för sexualbrottsdömda samt män som dömts för våld i nära relationer. Satsningen ska inriktas på att samtliga män som dömts för dessa typer av brott i samband med planering av verkställigheten ska kunna erbjudas att delta i adekvat programverksamhet. Vidare ska kriminalvårdens insatser för dessa klientgrupper avseende såväl riskbedömning, metoder, utslussning och samverkan med andra huvudmän utvecklas.

För att motverka mäns våld mot kvinnor på sikt krävs insatser även för de män som utövar våld. Kriminalvården arbetar sedan ett antal år med vetenskapligt kvalitetstestade programverksamheter för bl.a. sexualbrottsdömda och personer dömda för våld i nära relationer. Dessa program ska på vetenskaplig grund kunna påvisas ha effekt på risken för återfall i brott. För att fler dömda för brottslighet som avses i denna handlingsplan ska bli föremål för insatser krävs att programverksamheterna görs tillgängliga för en större krets av kriminalvårdens klienter, bl.a. de med ett annat modersmål än svenska. Det är vidare angeläget att programverksamheter som riktar sig till män som dömts för sexualbrott och för våld i nära relationer blir föremål för fortsatt utveckling samt att de metoder som används för riskbedömning av dessa klienter och som bl.a. ligger till grund för beslut under verkställigheten utvecklas vidare. Samverkan mellan Kriminalvårdens verksamhetsgrenar samt med andra myndigheter och huvudmän ska utvecklas. I detta sammanhang ska särskild uppmärksamhet ägnas åt förbättrade möjligheter till utslussning kombinerat med återfallsförebyggande stödåtgärder för dessa grupper av intagna.

4.4.4 Förbättrade förutsättningar för Kriminalvårdens programverksamheter

Åtgärd 47: Regeringen har i en proposition om ändringar i kriminalvårdslagstiftningen bl.a. föreslagit ändringar i lagen (1974:203) om kriminalvård i anstalt om intagnas rätt att inneha personlig egendom (prop. 2006/07:127). Ändringarna innebär att Kriminalvården får möjlighet att förbjuda intagna att inneha böcker, tidskrifter och tidningar som kan antas motverka den behandling som de genomgår. Lagändringarna föreslås träda i kraft den 1 april 2008.

En förutsättning för att Kriminalvårdens återfallsförebyggande arbete ska ge effekt är självfallet att reglerna om innehav av egendom inte motverkar detta arbete. Det finns mot denna bakgrund ett behov av att kunna förbjuda intagna att inneha böcker, tidskrifter och tidningar som kan antas motverka den behandling som de genomgår. Med en sådan reglering kan personer som är dömda för sexualbrott bl.a. hindras från att inneha pornografiska tidskrifter.

4.5.1 Stöd till samordning av insatser i länen

Åtgärd 48: Regeringen har gett länsstyrelserna i uppdrag att inom ramen för sitt ansvarsområde ta initiativ till och på olika sätt stödja samordningen i länet av frågor som syftar till att motverka mäns våld mot kvinnor och barn som bevittnar våld. Uppdraget ska redovisas senast den 1 maj 2009.

Målet för verksamheten ska vara att säkra ett gott och rättssäkert stöd för våldutsatta kvinnor och barn som bevittnat våld. Utbyte av kunskap och goda erfarenheter bör främjas. Viktiga aktörer kan bland annat finnas inom rättsväsendet, socialtjänsten, hälso- och sjukvården och bland ideella organisationer.

4.5.2 Stöd till lokal samverkan för kvinnofrid

Åtgärd 49: Regeringen avser att avsätta medel för att stödja utvecklingen av lokal samverkan för kvinnofrid i kommuner.

På flera håll i landet har myndigheter och ideella organisationer som kommer i kontakt med våldsproblematik utvecklat modeller för samarbete för att motverka mäns våld mot kvinnor. Modellerna bygger på en helhetssyn rörande problematiken med mäns våld mot kvinnor där kvinnan får det stöd och skydd hon behöver, där barnen ges möjlighet att bearbeta sin upplevelser och där mannen erbjuds programverksamhet för att komma från sitt våldsamma handlande. Denna samverkan sker på lokal nivå.

Regeringen avser att avsätta medel till kommuner som redan startat sådant samarbete för att kunna utvärdera dem samt till kommuner som är i skedet att utveckla liknande modeller.

Dessa medel kan även användas till en utveckling av modeller för samverkan där arbetet med hedersrelaterat våld och förtryck samt våld i samkönade relationer inkluderas, samt samarbete gällande speciellt utsatta grupper av våldutsatta kvinnor.

4.5.3 Utveckling av den fysiska miljön för att utreda våld mot kvinnor

Åtgärd 50: Regeringen avser att ge Rikspolisstyrelsen i uppdrag att vidta åtgärder för uppbyggnad av en fysisk miljö särskilt anpassad för brottsutredning av våld och andra övergrepp mot kvinnor. Lokalisering, utformning och inredning av lokaler samt val av teknisk utrustning och andra hjälpmedel ska utgå från och anpassas till de krav som följer av den utsatta kvinnans situation. Då det övergripande syftet med uppdraget är att resultatet av detta ska kunna användas som en nationell modell är en viktig del i arbetet att sprida information om arbetet och ta emot externa studiebesök. Arbetet ska genomföras till-

sammans med Polismyndigheten i Skåne och ha som verksamhetsmässig grund det samarbete som Polismyndigheten i Skåne och Malmö stad bedriver inom Kvinnofridsprogrammet.

Skr. 2007/08:39

En kvinna som utsätts för våld befinner sig i en mycket sårbar och utsatt situation. En viktig förutsättning för att samhället i en sådan situation ska kunna vidta effektiva och för kvinnan hjälpande åtgärder är att hon själv ges bästa möjliga förutsättningar att bidra till detta. Det kräver att det utöver en effektiv lagstiftning, tillräckliga personella resurser och enskild kompetens också finns tillgång till en fysisk miljö där lokaler, teknisk utrustning för förhör m.m. är anpassade till kvinnans situation och de arbetsmetoder som tillämpas. Långtgående samverkan mellan berörda myndigheter och organisationer är också av avgörande vikt för ett gott resultat.

4.5.4 Informations- och kunskapsspridning om frågor rörande hedersrelaterat våld och förtryck samt våld i samkönade relationer

Åtgärd 51: Regeringen avser att stärka finansieringen av Nationellt kunskapscentrum för frågor om mäns våld mot kvinnor (NCK) för att utöka möjligheterna för NCK att sprida kunskap och information om frågor rörande hedersrelaterat våld och förtryck samt våld i samkönade relationer.

Nationellt kunskapscentrum för frågor om mäns våld mot kvinnor har bl.a. till uppgift att sprida kunskap och information om mäns våld mot kvinnor, bedriva utbildning om mäns våld mot kvinnor, inte minst till sjukvårdspersonal och andra personalkategorier, följa, sammanställa och sprida forskningsresultat och analysera behovet av forskning inom området, bedriva forskning med anknytning till den kliniska verksamheten och vara ett stöd för myndigheter och organisationer i frågor om mäns våld mot kvinnor.

NCK har en central roll när det gäller informations- och kunskapsspridning om mäns våld mot kvinnor. Det finns ett behov av att NCK utökar detta arbete vad avser frågor om hedersrelaterat våld och förtryck samt våld i samkönade relationer.

4.6 Ökade kunskaper

4.6.1 Inrättande av ett forskningsprogram

Åtgärd 52: Regeringen avser att inrätta ett forskningsprogram som omfattar mäns våld mot kvinnor, hedersrelaterat våld och förtryck samt våld i samkönade relationer.

Kunskapen inom områdena mäns våld mot kvinnor behöver öka. Regeringen avser därför inrätta ett forskningsprogram som syftar till ökad kunskap via bl.a. utveckling av forskningsbaserade arbetsmetoder

rörande insatser riktade till våldsutsatta kvinnor och barn som bevittnat våld samt interventioner för våldsutövande män. För att långsiktigt kunna förebygga och motverka våld mot kvinnor krävs en ökad kunskap inte bara om brottets effekter på offret utan också om gärningsmannen. Därför behöver vi ökad forskning om den som misshandlar samt om metoder och utveckling av hur den som misshandlar ska behandlas. Forskningsprogrammet ska även omfatta hedersrelaterat våld och förtryck och våld i samkönade relationer.

4.6.2 Kartläggning av hedersrelaterat våld och förtryck

Åtgärd 53: Regeringen har gett Forum för levande historia i uppdrag att genomföra en riksrepresentativ undersökning om vilken kännedom lärare i grundskolan (årskurs 6–9) och i gymnasieskolan har om hedersrelaterat våld och förtryck av barn och ungdomar, särskilt flickor och unga kvinnor. Uppdraget ska redovisas senast den 31 mars 2008.

Forum för levande historia har initierat en riksrepresentativ lärarenkät som utförs i samarbete med Centrum för forskning om internationell migration och etniska relationer vid Stockholms universitet och Statistiska centralbyrån. Huvudsyftet är att undersöka lärarnas erfarenhet av undervisningen om förintelsen och deras uppfattning om elevernas inställning till denna. Undersökningen innehåller även en del i vilken man undersöker lärarnas värderingar och attityder till olika samhällsfrågor. Regeringen bedömer det som angeläget att det i samband med denna lärarenkät även genomförs en undersökning om vilken kännedom lärare har om hedersrelaterat våld och förtryck. Undersökningen ska beröra lärarnas kännedom om förekomsten av hedersrelaterat våld och förtryck i sina elevgrupper. Frågorna om hedersrelaterat våld och förtryck ska inkluderas som en del av den större lärarundersökningen. Syftet med uppdraget är att förbättra kunskapsunderlaget för framtida insatser på området.

4.6.3 Kartläggning av arrangerade äktenskap

Åtgärd 54: Regeringen har för avsikt att låta kartlägga förekomsten i Sverige av arrangerade äktenskap mot en persons vilja. Uppdraget ska även omfatta en översyn av den kompetens på området som finns hos berörda myndigheter. Förslag till förebyggande åtgärder ska lämnas.

Alla ungdomar får inte själva bestämma när och med vem de ska gifta sig. Arrangerade äktenskap mot en persons vilja kan ha såväl kulturella som sociala och ekonomiska orsaker. Familjebildning, äktenskap och skilsmässa kan i sådana sammanhang vara en kollektiv angelägenhet där litet eller inget utrymme ges för den enskilda individens egna val. Både flickor och pojkar, kvinnor och män berörs, men flickor och kvinnor drabbas särskilt hårt. Konsekvenserna av att gå emot familjens tradition och önskemål från föräldrar och andra släktingar kan för den enskilda

kvinnan, och även för unga män, vara så kännbara att det i praktiken inte är ett möjligt alternativ. Skr. 2007/08:39

Kunskapen kring omfattningen av arrangerade äktenskap mot en persons vilja behöver öka, liksom om de bakomliggande faktorerna. Kompetensen hos de myndigheter som kan komma i kontakt med personer som löper risk att ingå sådana äktenskap behöver ses över. Även förslag till förebyggande åtgärder behöver tas fram.

Regeringen kommer att uppdraga åt Ungdomsstyrelsen att genomföra en sådan kartläggning. Uppdraget bör ske i samråd med berörda myndigheter och de organisationer och som besitter särskild kunskap på området.

4.6.4 Utbildningsuppdrag till Ungdomsstyrelsen

Åtgärd 55: Regeringen har gett Ungdomsstyrelsen i uppdrag att genomföra utbildningar riktade till anställda med en samordnande och utvecklande roll för fritidsverksamhet, socialtjänst samt skola i kommunerna. Även andra grupper kan beröras. Ungdomsstyrelsen ska rapportera uppdraget den 31 mars 2009.

De som arbetar inom områden som fritidsverksamhet, socialtjänst och skola ska ha adekvata kunskaper om och bör ges möjlighet till utbildning i frågor som rör mäns våld mot flickor och unga kvinnor samt hedersrelaterat våld och förtryck som huvudsakligen drabbar flickor och unga kvinnor men som även kan drabba pojkar och unga män. Utbildningarna ska leda till att deltagarna blir medvetna om frågor om mäns våld mot flickor och unga kvinnor och särskilt situationen för de personer som drabbas av hedersrelaterat våld och förtryck. Utbildningarna ska även ge kunskap om hur den som drabbats kan stärkas och ges möjligheter att ta del av de stödinsatser som finns. Vidare ska utbildningarna belysa vilka metoder som finns för att i arbetet med unga förebygga mäns våld mot kvinnor. Det är angeläget att i utbildningen särskilt lyfta fram vilka förebyggande insatser och metoder som kan användas.

4.6.5 Utredningar avseende kvinnor som avlidit med anledning av brott i nära relationer

Åtgärd 56: Regeringen avser att ge Socialstyrelsen i uppdrag att utreda och analysera förutsättningarna för att införa ett system för utredningar avseende kvinnor som har avlidit med anledning av brott i nära relationer.

Syftet med utredningarna är att analysera om och i så fall på vilka sätt samhällets skydds nät har brustit. Genom en systematisk analys av fall där kvinnor har avlidit till följd av brott i nära relationer kan slutsatser dras om vilka förbättringar som är nödvändiga i arbetet med att stödja och skydda våldsutsatta kvinnor i nära relationer. Sådana utredningar bedöms bl.a. kunna klarlägga vilken kännedom som vissa myndigheter har haft om förhållandena och vilka åtgärder som vidtagits eller kunnat vidtas med anledning av den kännedom de haft.

Organisationer och myndigheter som deltagit i hearing

Skr. 2007/08:39
Bilaga 1

I arbetet med att framställa handlingsplanen för att motverka mäns våld mot kvinnor, hedersrelaterat våld och förtryck samt våld i samkönade relationer, har regeringen bjudit in organisationer och myndigheter för att i ett tidigt skede få synpunkter. Följande organisationer och myndigheter har deltagit.

Hearing med organisationer den 7 maj 2007

Amnesty
Brottsofferjourernas riksförbund, BOJ
Forum Kvinnor och handikapp
Mansmottagningen i Uppsala
Män för jämställdhet
Riksförbundet för homosexuellas, bisexuellas och transpersoners rättigheter, RFSL
Riksförbundet för sexuell upplysning, RFSU
Riksförbundet internationella föreningen för invandrarkvinnor, RIFFI
Riksorganisationen för kvinnojourer och tjejjourer i Sverige, ROKS
Riksorganisation Sveriges professionella kriscentra för män
Rädda Barnen
Sveriges kvinnojourers riksförbund, SKR
Terrafem

Hearing med myndigheter den 28 maj 2007

Barnombudsmannen
Brottsförebyggande rådet
Brottsoffermyndigheten
Domstolsverket
Handikappombudsmannen
Kriminalvården
Länstyrelsen Östergötland
Myndigheten för skolutveckling
Nationellt kunskapscentrum för frågor om mäns våld mot kvinnor
Rikspolisstyrelsen
Socialstyrelsen
Statens folkhälsoinstitut
Sveriges kommuner och landsting
Ungdomsstyrelsen
Åklagarmyndigheten

Möte med Jämställdhetsrådet den 23 maj 2007

Business and professional women Sweden
Centerpartiet
Fredrika Bremer förbundet
Folkpartiet
Föreningen Kvinnor Kan
Gröna kvinnor
Haro – riksorganisationen för valfrihet, jämställdhet och föräldraskap
Internationella kvinnoförbundet
Jämställdhetsombudsmannen
Kristdemokraterna
Kvinnoforum
Liberala kvinnor
Miljöpartiet de gröna
Moderatkvinnorna
Män för jämställdhet
Riksförbundet internationella föreningen för invandrarkvinnor
Riksorganisationen för kvinnojourer och tjejjourer i Sverige, ROKS
Riksförbundet Hem och samhälle
Riksförbundet för sexuell upplysning, RFSU
Riksförbundet Hem och samhälle
Socialdemokraterna
Soroptimist international
Sveriges Kommuner och Landsting
Sveriges kvinnojourers riksförbund, SKR
Sveriges kvinnolobby
Svenska kvinnors Europa nätverk
Svenska kvinnors vänsterförbund
Svenska samernas riksförbund
Women's international Zionist organization
1.6 miljonersklubben

Utdrag ur protokoll vid regeringssammanträde den 15 november 2007.

Närvarande: Statsministern Reinfeldt, statsråden Olofsson, Odell, Ask, Husmark Pehrsson, Larsson, Erlandsson, Torstensson, Hägglund, Björklund, Carlsson, Littorin, Borg, Malmström, Sabuni, Billström, Adelsohn Liljeroth, Tolgfors, Björling.

Föredragande: Statsrådet Sabuni

Regeringen beslutar skrivelse 2007/08:39 Handlingsplan för att bekämpa mäns våld mot kvinnor, hedersrelaterat våld och förtryck samt våld i samkönade relationer.